บทความที่ : 6
Article :

ผลกระทบต่ออาชีพหมอลำเรื่องต่อกลอนในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

Effects on Morlum Troop Profession during Coronavirus 2019 (COVID-19) Pandemic

[Received: September 19, 2021; Revised: September 27, 2021;
Accepted: September 29, 2021]

วราภรณ์ บรรเทิงใจ[*] ศิริศักดิ์ เหล่าจันขาม[**]

Waraporn Banthengjai[*] Sirisak Laochankham[**]

[*] *นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น,*
e-mail: banthengjai.w@gmail.com

[**] *อาจารย์ประจำ, วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น*

[*] *Master's degree student, College of Local Administration, Khon Kaen University,*
e-mail: banthengjai.w@gmail.com

[**] *Lecturer, College of Local Administration, Khon Kaen University*

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาผลกระทบต่ออาชีพหมอลำเรื่องต่อกลอนในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เพื่ออธิบายสภาพของปัญหาและผลกระทบของหมอลำเรื่องต่อกลอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด เพื่ออธิบายแนวทางในการปรับตัวเพื่อให้อยู่รอดในช่วงสถานการณ์การแพร่ของโควิด และ เพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการช่วยเหลือและจัดรูปแบบกิจกรรมการบันเทิงเชิงวัฒนธรรมแขนงนี้ให้สามารถสืบสานต่อไปและอยู่รอดในภาวะคุกคามที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เครื่องมือวิจัยจากการสำรวจ สังเกต และสัมภาษณ์เชิงลึก แบบกึ่งโครงสร้าง จากผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีประสบการณ์ในการดำเนินธุรกิจหมอลำเรื่องต่อกลอน รวมไปถึงส่วนงานราชการที่เกี่ยวข้องกับอาชีพหมอลำกลอน โดยผู้วิจัยได้แบ่งแนวคำถามในการสัมภาษณ์ออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 กลุ่มหัวหน้าคณะหมอลำเรื่องต่อกลอน กลุ่มที่ 2 กลุ่มศิลปินนักแสดงหมอลำ,แดนเซอร์ กลุ่มที่ 3 หน่วยงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานวัฒนธรรม สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน และ สำนักงานประกันสังคม ผลการศึกษาพบว่าสภาพปัญหาของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ได้ส่งผลกระทบไปทุกภาคส่วน ทั้งภาคธุรกิจ ผู้ประกอบการ ประชาชน และคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนซึ่งได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจอย่างหนัก โดยที่ผลกระทบของคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนของจังหวัดขอนแก่นนั้นสามารถแบ่งผลกระทบได้ออกเป็น 3 มิติ ประกอบด้วย มิติด้านสังคม มิติด้านเศรษฐกิจ และมิติด้านอาชีพ โดยคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนมีวิธีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์อันประกอบไปด้วย 1. การปรับรูปแบบการแสดง 2. การเปลี่ยนอาชีพ และ 3. การวางแผนด้านการเงิน โดยที่ทางภาครัฐไม่ได้เข้ามามีบทบาทและนโยบายในการช่วยเหลือเยียวยาคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนอย่างโดยตรง

คำสำคัญ: หมอลำเรื่องต่อกลอน/ สถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ/ ไวรัสโคโรนา 2019

ABSTRACT

The objectives of this research were to examine the effects on the Morlum Troop profession during the Coronavirus 2019 (COVID-19) pandemic and explain the problems and effects of Morlu Troop during this period, to present guidelines for self-adjustment to survive the COVID-19 pandemic, and to develop policy recommendations to support the survival and maintenance of this entertainment cultural activity from possible future threats. This was a qualitative research study that used a survey, observation and semi-structural in-depth interview as the research tools. The key informants were people who had experience in the Mo Lam Troop business and the relevant government agencies. The researcher classified the interview questions into three groups for the Mo Lam Troop leader, the performers and dancers, and the relevant government agencies, i.e., Cultural Office, Office of Social Development and Human Security, Labor Protection and Welfare Office, and Social Security Office. The research results illustrated this pandemic had a great impact on all sectors, including the business sector, entrepreneurs, public, and Morlum Troop who were severely affected. The effects on the Morlum Troop of Khon Kaen province could be classified into three dimensions: the social, economic, and professional dimension. The Morlum Troop adapted themselves to the situation by adjusting the performance, changing their career, and having financial planning with no direct aid or support policy from the government sector.

Keywords: Morlum Troop, Infectious disease pandemic, Coronavirus 2019

บทนำ

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 สังคมทั่วโลกได้เผชิญกับวิกฤติโรคติดต่อโคโรนาไวรัส 2019 หรือโควิด-19 อย่างรุนแรงและกว้างขวางซึ่งเป็นปัญหาทางด้านการแพทย์ที่สำคัญในประวัติศาสตร์โลกยุคปัจจุบัน วิกฤติดังกล่าวส่งผลกระทบต่อระบบสุขภาพ เศรษฐกิจ วิถีชีวิตและสังคมโลก ซึ่งในช่วงของเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 ได้มีการรายงานการติดเชื้อปอดอักเสบจากเชื้อไวรัสไม่ทราบชนิด และทำให้มีผู้เสียชีวิตในเมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ สาธารณรัฐประชาชนจีน โดยโคโรนาไวรัส 2019 ซึ่งเป็นไวรัสสายพันธุ์ใหม่ที่ไม่เคยพบมาก่อน ทำให้เกิดอาการป่วยระบบทางเดินหายใจ ซึ่งหากรุนแรงมากอาจทำให้ผู้ป่วยเสียชีวิต และในทางระบาดวิทยาคลินิค ลักษณะทางห้องปฏิบัติการ และลักษณะจากภาพถ่ายรังสี พบว่าเซลล์ที่มีโอกาสถูกทำลายจะเป็นด้านล่างของทางเดินหายใจ ซึ่งจะส่งผลให้การทำงานของระบบทางเดินหายใจล้มเหลว โดยผู้ที่สูงอายุและเพศชาย เมื่อมีการติดเชื้อจะมีอาการรุนแรงมากกว่า (WHO,2020) นอกจากนั้น ปัญหาของโคโรนาไวรัส 2019 นี้ได้ส่งผลกระทบต่อภาวะ เศรษฐกิจ สังคม อย่างมาก ซึ่งจากการประเมินผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา2019 (COVID-19) โดยองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization- ILO) พบว่าจะมีแรงงาน 25 ล้านตำแหน่งทั่วโลก ที่ต้องหายไปจากตลาดแรงงาน โดย 3 สาขาหลักที่ได้รับ ผลกระทบมากที่สุด คือ สาขาการบริการ สาขาการท่องเที่ยว สาขาการค้าปลีก และจะกระทบต่อเนื่องไปยังสาขาอื่นๆ (ILO, 2020) สำหรับการระบาดของ ไวรัสโคโรนาในประเทศไทยนั้น เริ่มตั้งแต่วันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2563 โดยมีผู้ป่วยยืนยันรายแรก นอกประเทศจีน การคัดกรองผู้เดินทางเข้าประเทศ พบผู้ป่วยเริ่มมีจำนวนเพิ่มขึ้นตลอดเดือนมกราคม ซึ่งเป็นผู้ที่เดินทางมาจากประเทศจีนหรือเป็นผู้พำนักอยู่ในประเทศจีนแทบทั้งสิ้นการแพร่เชื้อท้องถิ่นที่มีรายงาน รายแรกมีการยืนยัน เมื่อวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2563 และจำนวนผู้ป่วยเพิ่มขึ้นมากขึ้นประมาณกลางเดือนมีนาคม พ.ศ. 2563 (กรมควบคุมโรค, 2563)

ซึ่งการแพร่ระบาดที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบไม่เพียงแค่เรื่องของสุขภาพเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ก็ยังส่งผลกระทบไปทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม คนในสังคมต้องเปลี่ยนตัวเองในการใช้ชีวิต ธุรกิจหลายภาคส่วนต้อง

ล้มละลาย โดยเฉพาะภาคของการท่องเที่ยวที่ถือเป็นรายได้หลักของเศรษฐกิจในประเทศ ซึ่งได้รับผลกระทบจากการที่มีมาตรการให้ปิดประเทศ แต่ถึงอย่างไรก็ตามก็มีบางธุรกิจหรือบางกิจกรรมที่ยังสามารถปรับตัวได้โดยได้นำเอาเทคโนโลยี หรือ สื่อออนไลน์มาประยุกต์ใช้กับธุรกิจ เช่น การไลฟ์สดขายของ การสั่งอาหารผ่านแกร็บฟู้ด ซึ่งนอกจากผลกระทบดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อด้านสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมแล้ว ยังมีอีกหนึ่งธุรกิจที่ได้รับผลกระทบหนัก คือธุรกิจทางวัฒนธรรมหรือธุรกิจทางอุตสาหกรรมบันเทิง คือ หมอลำเรื่องต่อกลอน ซึ่งถือได้ว่าเป็นการแสดงทางด้านวัฒนธรรมที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคอื่นๆในประเทศไทย รวมไปถึงยังต่างประเทศ หมอลำเรื่องต่อกลอนเป็นหมอลำหมู่ในแบบดั้งเดิมที่ได้วิวัฒนาการมาตามยุคสมัยจนถึงปัจจุบันมีชื่อเรียกหลายชื่อเช่นหมอลำหมู่ หมอลำหมู่แบบธรรมดา หมอลำเรื่อง หมอลำเวียง การที่เรียกว่าหมอลำหมู่นั้นเป็นความเคยชินที่เรียกหมอลำแบบนี้ว่าหมอลำหมู่มาแต่เดิม ส่วนการเรียกหมอลำหมู่แบบธรรมดาก็เพื่อแบ่งให้ชัดเจนระหว่างหมอลำหมู่แบบนี้กับหมอลำเพลิน และที่เรียกว่าหมอลำเวียงเพราะเป็นการลำที่ชาวเวียงจันทน์นิยมชมชอบมาก ท่วงทำนองการลำเป็นลำยาว (อุดม บัวศรี,2528)

ปัจจุบันหมอลำเรื่องต่อกลอนได้มีการประยุกต์เอาเครื่องดนตรีสากลมาใช้ในการแสดง การเต้นโชว์ ซึ่งจะพบการแสดงส่วนใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยจังหวัดที่พบมากส่วนใหญ่ประกอบด้วย จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดอุดรธานี จังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งถือว่าเป็นศูนย์กลางของหมอลำเรื่องต่อกลอน โดยทั้งหมดนั้นจะมีการแบ่งทำนองการลำ ของเฉพาะแต่ละพื้นที่ ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ เช่น ทำนองขอนแก่น ทำนองสารคาม ทำนองอุบล หรือทำนองลำเพลิน ซึ่งหากเมื่อเทียบกันแล้วกับลิเกในปัจจุบันจะเห็นภาพชัดได้ว่าหมอลำเรื่องต่อกลอนสามารถพัฒนาไปได้ไกลกว่า ทั้งในเชิงของรูปแบบการแสดง มีความดึงดูดใจน่าสนใจ หมอลำเรื่องต่อกลอนบางคณะมีการทำธุรกิจที่ครบวงจร ทั้งในด้านของ แสง สี เสียง เวทีการแสดงอย่างอลังการแต่ด้วยการเกิดสถานการณ์สภาวะการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ทำให้ธุรกิจของหมอลำเรื่องต่อกลอนได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก ทั้งการถูกยกเลิกการจ้างงาน สืบเนื่องด้วยมาตรการการรักษาความปลอดภัยจากภาครัฐ การยกเลิกคิวแสดง ซึ่งเดิมที มีบางคณะจะมีคิวการแสดงตลอดทั้งปีหรือจองคิวล่วงหน้าเป็นปี ทำให้สูญเสียรายได้จำนวนหลักแสนถึงล้าน ทำให้คณะหมอลำเรื่อง

ต่อกลอนจึงต้องประสบปัญหา ดังนั้นจึงทำให้มีตัวแทนของคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนได้เข้ามายื่นหนังสือถึงส่วนงานราชการ ถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของคณะหมอลำเรื่องต่อกลอน ของการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19

แต่ถึงอย่างไรก็ตามก็ยังพบว่ามีคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนบางคณะที่สามารถปรับตัวได้จากผลกระทบดังกล่าว เช่น มีการลดสเกลของการแสดง การปรับรูปแบบการแสดง และได้นำเอาเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น การใช้สื่อสังคมออนไลน์มาใช้แทนนอกจากนี้ยังมีการพัฒนารูปแบบให้สอดคล้องกับเวลาสอดคล้องกับสถานการณ์ ซึ่งกลไกต่างๆเหล่านี้เป็นเรื่องที่ค่อนข้างซับซ้อน ที่ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะต้องไปศึกษาว่าคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนเขามีแนวทางการปรับตัวอย่างไร ซึ่งจากงานวิจัยที่ผ่านมานั้น โดยส่วนใหญ่จะเน้นศึกษาเรื่องของหมอลำกลอนที่เกี่ยวกับการเมือง เช่น พิศณุภงศ์ ศรีศากยวรางกูร (2560) ได้ศึกษาในประเด็นทางการเมืองผ่าน กลอนลำ สมาน แสนสุภา (2564) ได้ศึกษาเรื่องของการบริหารจัดการวงหมอลำ โดยสอดคล้องกับ ศิริชัย ทัพขวา (2562) ได้ศึกษาด้านการพัฒนารูปแบบการแสดงหมอลำหมู่เชิงธุรกิจ ซึ่งเป็นเรื่องของการบริหารจัดการ เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่ายังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาถึงเรื่องของหมอลำกลอนที่ได้รับผลกระทบของการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 เพราะส่วนใหญ่ จะศึกษาในเรื่องของกลอนลำ บทบาท การบริหารจัดการ และ การนำเสนอดนตรีแนวใหม่

ดังนั้นจากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา เรื่องผลกระทบ ต่ออาชีพหมอลำเรื่องต่อกลอนในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เพื่อศึกษาสภาพของปัญหาผลกระทบ และการปรับตัวของหมอลำเรื่องต่อกลอนในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ว่าจะมีแนวทางในการปรับตัวอยู่รอดในสถานการณ์ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ได้อย่างไร

คำถามการวิจัย

สภาพของปัญหา ผลกระทบ และการปรับตัวของหมอลำเรื่องต่อกลอนในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่ออธิบายสภาพของปัญหาและผลกระทบของหมอลำเรื่องต่อกลอน ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด

2. เพื่ออธิบายแนวทางในการปรับตัวเพื่อให้อยู่รอดในช่วงสถานการณ์การแพร่ของโควิด

3. เพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการช่วยเหลือและจัดรูปแบบกิจกรรมการบันเทิงเชิงวัฒนธรรมแขนงนี้ให้สามารถสืบสานต่อไปและอยู่รอดในภาวะคุกคามที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ขอบเขตด้านเนื้อหา ขอบเขตด้านพื้นที่ และขอบเขตด้านประชากร โดยมีรายละเอียด ดังนี

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ประวัติความเป็นมาของคณะหมอลำเรื่องต่อกลอน 3 คณะประกอบด้วย คณะหมอลำเรื่องต่อกลอนประถมบันเทิงศิลป์ คณะหมอลำเรื่องต่อกลอนระเบียบวาทศิลป์ และคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนรัตนะศิลป์อินตา

1.2 ศึกษาปัญหาและผลกระทบของคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนในสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

1.3 ศึกษาแนวทางและมาตรการการช่วยเหลือคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนในสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ จังหวัดขอนแก่น

3. ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคณะหมอลำเรื่องต่อกลอน ได้แก่ หัวหน้าคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนกลอน กลุ่มศิลปินนักแสดงหมอลำ,แดนเซอร์ หน่วยงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานวัฒนธรรม สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน และ สำนักงานประกันสังคม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีผลกระทบของดาย (Dye, 1982) มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาโดยไดกลาวถึงทฤษฎีผลกระทบ ซึ่งสรุปผลกระทบแบงผลกระทบได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้ 1) การแบงผลกระทบตามแงมุมเนื้อหาอาจแบงออกไดเปนผลกระทบทางดานเศรษฐกิจ สังคม ดานการเมือง ดานการบริหาร ดานสิ่งแวดลอมและกายภาค 2) การแบงผลกระทบตามแงมุมของความเปนจริงที่เกิดขึ้น ประกอบด้วย ผลกระทบในเชิงภาวะวิสัย และ ผลกระทบเชิงอัตวิสัย 3) การแบงตามแงมุมของทิศทางที่กระทบ แบงออกเป็น ผลกระทบโดยตรง และ ผลกระทบทางออม 4) การแบงตามแงมุมของคุณคาของผลกระทบ สามารถแบ่งออกได้เปนผลกระทบในเชิงบวก หมายถึงผลกระทบที่เปนสิ่งที่พึงปรารถนาและผลกระทบในเชิงลบไดแกผลกระทบที่ไมเป็นที่พึงปรารถนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องผลกระทบต่ออาชีพหมอลำเรื่องต่อกลอนในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ข้อมูลจากการสำรวจ สังเกต และสัมภาษณ์เชิงลึก แบบกึ่งโครงสร้าง จากผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีประสบการณ์ ในการดำเนินธุรกิจหมอลำและธุรกิจอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับหมอลำ รวมไปถึงส่วนงานราชการที่เกี่ยวข้องกับอาชีพหมอลำกลอน โดยผู้วิจัยได้แบ่งแนวคำถามในการสัมภาษณ์ออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 กลุ่มหัวหน้าคณะหมอลำเรื่องต่อกลอน กลุ่มที่ 2 กลุ่มศิลปินนักแสดงหมอลำ, แดนเซอร์ กลุ่มที่ 3 หน่วยงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานวัฒนธรรม สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน และ สำนักงานประกันสังคม ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกคณะหมอลำกลอนโดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือก ประกอบด้วย ประการแรก จากระยะเวลาในการก่อตั้งคณะหมอลำกลอนที่มีเวลาในการก่อตั้งหมอลำกลอนมาอย่างยาวนาน ซึ่งอยู่ในระหว่าง พ.ศ. 2500 – 2506 และคณะหมอลำกลอนก่อตั้งอยู่ในจังหวัดขอนแก่น ประการที่ 2 เป็นคณะหมอลำกลอนที่มีความชัดเจนในด้านการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดง หรือการใช้แพลตฟอร์มด้านดิจิตอล และประการที่ 3 เป็นคณะหมอลำกลอนที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักของคนในประเทศและต่างประเทศ โดยจากการคัดเลือกและตรงตามเกณฑ์ในการคัดเลือก จะมีอยู่ 3 คณะ และทั้ง 3 คณะตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ได้แก่ คณะ

หมอลำเรื่องต่อกลอนประถมบันเทิงศิลป์ คณะหมอลำเรื่องต่อกลอนระเบียบวาทศิลป์ และคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนรัตนะศิลป์อินตา

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์มูล ผลการวิจัยพบว่า ผลกระทบต่ออาชีพหมอลำเรื่องต่อกลอนในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) มีผลการศึกษาอยู่ 4 ประเด็น ได้แก่

1. สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนของจังหวัดขอนแก่น นั้นพบว่าปัญหาใหญ่คือการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ COVID-19 ซึ่งได้ส่งผลกระทบไปทุกภาคส่วน ทั้งภาคธุรกิจ ผู้ประกอบการ และ ประชาชน รวมไปถึงคณะหมอลำกลอนซึ่งได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจอย่างหนัก ดังที่ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งกล่าวว่า

“ตั้งแต่เกิดมาไม่เคยมีเหตุการณ์ครั้งใดเลยที่ทำให้คณะหมอลำกลอนต้องประสบกับปัญหามากที่สุดเท่ากับครั้งนี้”

(หัวหน้าคณะหมอลำเรื่องต่อกลอน, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2564

โดยที่ก่อนการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ COVID-19 คณะหมอลำเรื่องต่อกลอนจะมีงานแสดงกันอยู่ทุกวัน มีการจ้างงานจากทางเจ้าภาพให้ไปทำการแสดง ทำให้คณะหมอลำเรื่องต่อกลอนมีรายได้ที่จะนำมาจุนเจือทางคณะ ทำคนในคณะมีรายได้บางคณะส่วนใหญ่ไปกู้เงินกับธนาคารเพื่อที่จะนำเงินมาปรับปรุงวงให้ขยายใหญ่ขึ้น ให้มีความทันสมัยมากขึ้น ทั้งระบบแสง สี เสียง รวมไปถึงรูปแบบของการแสดงแต่ด้วยการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ COVID-19 ซึ่งในปัจจุบันได้ส่งผลกระทบในวงกว้าง อย่างรวดเร็ว แม้ว่าจะใช้มาตรการป้องกันควบคุมโรคหลายมาตรการ เช่น คัดกรองและเฝ้าระวังโรคกักตัวผู้มีความเสี่ยง รักษาระยะห่างระหว่างบุคคล สวมหน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้า งดจัดกิจกรรมที่รวมกลุ่มคนจำนวนมาก หรือการฉีดพ่นทำความสะอาดสถานที่และพื้นผิวสัมผัสร่วม เป็นต้น ซึ่งก็ยังไม่สามารถที่จะป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ COVID-19ได้ ทำให้ทุกคนทุกอาชีพล้วนได้รับปัญหาจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ COVID-19 รวมไปถึงคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนที่จะต้องขาดรายได้ เพราะถูกยกเลิกงานแสดงจากทางเจ้าภาพ ทำให้ไม่มีงานแสดง อีกทั้งจะต้องนำเงินไปใช้หนี้สินกับ

ทางธนาคาร จากการไปกู้ยืมเงินเพื่อนำเงินมาพัฒนาเพื่อขยับขยายคณะหมอลำ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง กล่าวว่า

“แต่ก่อนมีงานแสดงทุกวันแต่พอมีคำสั่งจากทางจังหวัดขอนแก่นให้หยุดทำการแสดงเพราะเป็นการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทางคณะหมอลำก็ต้องยกเลิกงานแสดงทั้งหมดเงินค่ามัดจำก็ต้องคืนทางเจ้าภาพทั้งหมดเงินที่กู้ยืมมาก็ไม่มีเงินที่จะคืนทางเจ้าหนี้”

(หัวหน้าคณะหมอลำเรื่องต่อกลอน, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2564)

ดังนั้นต้นเหตุของปัญหาของคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนนั้นเกิดขึ้นจากมาตรการและนโยบายจากทางภาครัฐซึ่งเป็นคำสั่งศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เรื่องพื้นที่สถานการณ์ที่กำหนดเป็นพื้นที่ควบคุมสูงสุดและเข้มงวด พื้นที่ควบคุมสูงสุด พื้นที่ควบคุม และพื้นที่เฝ้าระวังสูง ซึ่งจังหวัดขอนแก่นนั้น อยู่ในพื้นที่ควบคุมสูงสุด (17 กรกฎาคม 2564) เป็นพื้นที่สีแดง ห้ามการจัดกิจกรรมซึ่งมีการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีจำนวนรวมกันมากกว่าหนึ่งร้อยคน มาตรการปิดสถานบริการหรือสถานที่เสี่ยงต่อการแพร่โรคทั่วราชอาณาจักร เพื่อลดความเสี่ยงต่อการแพร่โรคออกไปเป็นวงกว้าง สถานบริการและสถานประกอบการอื่นที่มีลักษณะคล้ายกัน จำเป็นต้องปิดดำเนินการต่อไป โดยให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือผู้ว่าราชการจังหวัด โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการโรคติดต่อกรุงเทพมหานครหรือคณะกรรมการโรคติดต่อจังหวัดแล้วแต่กรณี ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยโรคติดต่อ พิจารณาสั่งปิดสถานบริการ สถานประกอบการที่มีลักษณะคล้ายสถานบริการ สถานบันเทิง ผับ บาร์ คาราโอเกะ สถานประกอบกิจการอาบน้ำ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าจากมาตรการและนโยบายจากทางภาครัฐ ทำให้คณะหมอลำเรื่องต่อกลอนประสบปัญหาทำการแสดงไม่ได้ และอยู่ในพื้นที่ควบคุมสูงสุด เพื่อลดความเสี่ยงต่อการแพร่กระจายของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ COVID-19

2. ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนของจังหวัดขอนแก่นนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 3 มิติ ประกอบด้วย 1.มิติด้านสังคม 2. มิติด้านเศรษฐกิจ 3.มิติด้านอาชีพ

2.1 มิติด้านสังคม

ก่อนการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ COVID-19 คณะหมอลำเรื่องต่อกลอนได้มีการ จ้างงานให้ไปทำการแสดงจากทางเจ้าภาพอยู่เสมอ เนื่องจากในสมัยตั้งแต่อดีต หมอลำจะมีความเกี่ยวข้องกับสังคม มาอย่างยาวนาน ซึ่งหมอลำเป็นศิลปะพื้นบ้านของภาคอีสานที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในช่วงเทศกาลบุญประเพณีทั้ง 12 เดือน อย่างฮีต 12 คอง 14 เมื่องานบุญในตอนเช้าเสร็จสิ้น ในยามค่ำคืนชาวอีสานจะมีเจ้าภาพนำมหรสพมาร่วมสมโภช ให้งานมีความสนุกสนานและยิ่งใหญ่ไปพร้อมๆ กัน ซึ่งหมอลำแต่ละคณะจะมีจุดเด่นที่แตกต่างกันไป ทั้งทำนองลำ รูปแบบการแสดงโชว์ สำหรับทำนองของหมอลำจะแบ่งได้หลายทำนอง เช่น ทำนองของแก่น, ทำนองกาฬสินธุ์-สารคาม ซึ่งถ้าหากทางเจ้าภาพสนใจหมอลำคณะใดก็จะมีการติดต่อว่าจ้างให้ไปทำการแสดงในงานประเพณี หรือ งานมหรสพต่างๆ แต่ในปัจจุบันด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ COVID-19 ทำให้การแสดงหมอลำต้องถูกยกเลิกไปด้วยมาตรการและนโยบายของรัฐบาล อีกทั้งทางเจ้าภาพเกิดเกรงว่าจะไม่มีความปลอดภัยต่อคนชุมชน และหวาดระแวง ต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ COVID-19 ที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ในขณะนี้ จึงทำให้คณะหมอลำทุกคณะต้องประสบกับปัญหาและได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้น ดังที่ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งกล่าวว่า

“แต่ก่อนมีงานแสดงเกือบทุกวันยิ่งในช่วงงานบุญงานเทศกาลทางเจ้าภาพจะว่าจ้างไปทำการแสดงอยู่เป็นประจำทำให้ทางคณะพอมีรายได้แต่ปัจจุบันมาประสบปัญหากับโรคโควิด 19 ทำให้ไม่มีการแสดงเพราะทางเจ้าภาพและชุมชนกลัวในเรื่องของการติดต่อของโรคโควิด”

(หัวหน้าคณะหมอลำเรื่องต่อกลอน, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2564)

2.2 มิติด้านเศรษฐกิจ

ก่อนการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ COVID-19 คณะหมอลำเรื่องต่อกลอนมีรายได้จากการแสดงหมอลำ มีเงินมาจุนเจือทางคณะ ทำให้คนในคณะหมอลำมีรายได้ เพื่อนำไปใช้จ่ายหมุนเวียนในชีวิตประจำวัน บางคณะไปกู้เงินจากธนาคารเพื่อขยายและพัฒนาวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดงให้มีความยิ่งใหญ่และทันสมัยมากขึ้น แต่ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ COVID-19 ทางคณะหมอลำได้ถูกยกเลิกการแสดงทั้งหมดทำให้มีผลกระทบจากการ

ขาดรายได้เป็นอย่างมาก อีกทั้งรัฐบาลออกมาตรการการควบคุม การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 โดยมีการสั่งปิดบางสถานที่เป็นการชั่วคราว เช่น ห้างสรรพสินค้า การระงับการให้บริการของสถานบริการต่าง ๆ รวมทั้งมีการปิดสถานศึกษา มีการงดกิจกรรม อาทิ การแข่งขันกีฬา งานบันเทิง งานอบรมสัมมนา การแสดงสินค้า การเดินทางข้ามจังหวัดและประเทศ เป็นต้น ส่งผลให้ทุกภาคส่วนนั้นต้องได้รับผลกระทบ ดังผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งกล่าวว่า

“ตั้งแต่ที่มีโควิดเข้ามาก็ไม่มีงานจ้าง การแสดงถูกยกเลิกงานทั้งหมดทำให้ขาดรายได้ซึ่งจากการแพร่ระบาดของโควิดที่ผ่านมานั้นทางคณะได้สูญเสียรายได้ไปเป็นจำนวนมากซึ่งโควิดรอบแรกและรอบสองนั้นรวมรายได้ที่เสียไปประมาณ 40 ล้านบาท และรอบที่สามล่าสุดเสียรายได้ประมาณ150 ล้านบาท เพราะการจ้างงานแสดงงานหนึ่งนั้นจะมีการว่าจ้างกันจะตกงานละประมาณ 250,000 บาท”

(หัวหน้าคณะหมอลำเรื่องต่อกลอน, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2564)

ดังนั้นเมื่อทางคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนต้องสูญเสียรายได้จึงทำให้ได้รับผลกระทบในเรื่องของค่าใช้จ่ายบางคณะเกิดปัญหาหนี้สินเนื่องจากไปกู้เงินกับธนาคาร ดังผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งกล่าวว่า

“เพราะโควิดและคำสั่งห้ามจากจังหวัดขอนแก่นให้งดการจัดการแสดงรื่นเริงทุกประเภท เจ้าภาพยกเลิกงานทั้งหมดกู้ยืมเงินจากธนาคารมาตั้งแต่ปีที่แล้วลากยาวมาจนถึงปีนี้เงินจ่ายดอกเบี้ยธนาคารก็ไม่พอจ่ายเพราะไม่มีงานจ้าง”

(หัวหน้าคณะหมอลำเรื่องต่อกลอน, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2564)

2.3 มิติด้านอาชีพ

ก่อนการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ COVID-19 คณะหมอลำเรื่องต่อกลอนมีการแสดงตามปกติทุกวัน แต่เนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ COVID-19 โดยมีมาตรการและนโยบายการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ COVID-19 จากทางรัฐบาลจึงทำให้ทุกคนที่อยู่ในคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนตกงานไม่มีงานแสดงเพราะงานแสดงถูกยกเลิกงานทั้งหมด คนในคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนต้องแยกย้ายกระจัดกระจายไปคนละที่ ซึ่งส่วนใหญ่จะหันกลับไปทำอาชีพเกษตรกรรม ดังผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งกล่าวว่า

“ในตอนแรกไม่รู้จะเริ่มต้นอย่างไรจึงหันกลับมาทำอาชีพเกษตรกรรมเพื่อนำเงินไปเป็นค่าใช้จ่ายต่างๆและนำมาใช้ในชีวิตประจำวันแต่รายได้ก็ยังไม่พอกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น”

(ศิลปินคณะหมอลำเรื่องต่อกลอน, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2564)

เพราะฉะนั้นจึงสรุปได้ว่าจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ COVID-19 นั้นมีผลกระทบอย่างมากต่อคณะหมอลำเรื่องต่อกลอน ซึ่งผลกระทบนั้นได้ส่งผลต่อมิติทั้งสามมิติอันประกอบด้วยมิติด้านสังคม มิติด้านเศรษฐกิจ และ มิติด้านอาชีพ

3. การปรับตัว ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ COVID-19 คณะหมอลำเรื่องต่อกลอนจึงได้มีวิธีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์อันประกอบไปด้วย 1. การปรับรูปแบบการแสดง 2. การเปลี่ยนอาชีพ และ 3. การวางแผนด้านการเงิน

3.1 การปรับรูปแบบการแสดง เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ COVID-19 คณะหมอลำเรื่องต่อกลอนจึงมีวิธีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงใหม่โดยใช้วิธีการแสดงไลฟ์สดผ่านช่องทางออนไลน์ ซึ่งช่องทางออนไลน์หรือสื่อสังคมออนไลน์นั้น หมายถึง สื่อดิจิทัลที่เป็นเครื่องมือ ในการปฏิบัติการ ทาง สังคม เพื่อใช้สื่อสารระหว่างกันในเครือข่ายทางสังคม (Social Network) ผ่านทางเว็บไซต์และโปรแกรมประยุกต์บนสื่อใด ๆ ที่มีการเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต โดยเน้นให้ผู้ใช้ทั้งที่เป็นผู้ส่งสารและผู้รับสารมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ในการผลิตเนื้อหาขึ้นเองใน รูปของข้อมูล ภาพ และเสียง โดยที่เครือข่ายสังคมออนไลน์ มักนำมาใช้ดำเนินงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ โดยมี บุคคลหรือหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกันเป็นเครือข่ายเพื่อใช้ทรัพยากรร่วมกัน แลกเปลี่ยน แบ่งปันทรัพยากร ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งในปัจจุบันคำว่า (Social Network) หมายถึงระบบเครือข่ายบนโลกออนไลน์ หรือการติดต่อสื่อสาร ผ่านอินเทอร์เน็ต ซึ่งปัจจุบันบริการเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมีการนำมาใช้ในการสื่อสารระหว่างบุคคล เพื่อการ สื่อสารทางธุรกิจ หรือการสื่อสารของหน่วยงานราชการ ตลอดจนองค์กรต่าง ๆ มีลักษณะเป็นการสื่อสารแบบ สองทาง ที่มีรูปแบบการทำงานในลักษณะออนไลน์และสามารถที่จะใช้สร้างและเพิ่มเติมเนื้อหาได้ สื่อสังคมออนไลน์จึงเป็นช่องทางการสื่อสารอีกช่องทางหนึ่งที่ทางคณะหมอลำเรื่องต่อกลอน นำมาใช้ในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลต่าง ๆ ทำการแสดง

ไลฟ์สดผ่านช่องทางของ Youtube , Facebook, Twiter หรือ Instargram เป็นต้น เป็นการประชาสัมพันธ์คณะหมอลำเรื่องต่อกลอน และเป็นการปรับตัวเพื่อหารายได้ในช่วงของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ COVID-19 ดังผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งกล่าวว่า

“ยังคงจะทำการแสดงเหมือนเดิมแต่จะเปลี่ยนรูปแบบของการแสดงคือจะลดจำนวนของนักแสดงให้มีจำนวนที่น้อยลงและจะทำการแสดงผ่านช่องยูทูปซึ่งเป็นช่องทางออนไลน์”

(หัวหน้าคณะหมอลำเรื่องต่อกลอน, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2564)

3.2 การเปลี่ยนอาชีพ เนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ COVID-19 คณะหมอลำเรื่องต่อกลอนได้รับผลกระทบจากมาตรการและนโยบายการเฝ้าระวังและป้องกันโรค COVID-19 จากทางรัฐบาล ทำให้งานแสดงต้องถูกยกเลิกไป คนในคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนต้องกระจัดกระจายแยกย้ายกันไปคนละทางทั้งหัวหน้าคณะและศิลปินต่างหาอาชีพเสริมเพื่อเป็นการหารายได้มาใช้จ่ายในชีวิตประจำวันซึ่งส่วนใหญ่ที่ทางคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนไปประกอบอาชีพนั้นประกอบด้วย

3.2.1 อาชีพเกษตรกรรม ซึ่งส่วนใหญ่ทางคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนจะกลับมาทำอาชีพเกษตรกรรมแบบผสมผสานเพื่อนำเงินไปเป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ รวมทั้งนำไปใช้หนี้สิน แต่รายได้จากการทำเกษตรกรรมก็ยัง ไม่พอเพียงสำหรับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น

3.2.2 การหารายได้เสริมโดยการขายของออนไลน์ ปัจจุบันการขายสินค้าออนไลน์เป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่ผู้ขายสามารถเข้าถึงลูกค้าได้ง่าย เนื่องจากธุรกิจขาย สินค้าออนไลน์ได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากทำให้ผู้บริโภค อุปโภค ตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการผ่าน ทางเว็บไซต์มีความสะดวกสบาย มีค่าใช้จ่ายในการลงทุนต่ำกว่าการซื้อช่องทางปกติ จากเดิมที่การลงทุนสูงกว่าปกติ เพราะฉะนั้นส่วนใหญ่ศิลปินที่อยู่ในคณะหมอลำจะนำสินค้ามาขายผ่านช่องทางออนไลน์เพื่อเป็นการหารายได้อีกช่องทางหนึ่ง

3.2.3 ทำงานพาร์ทไทม์ เป็นอีกอาชีพหนึ่งที่ศิลปินชายของคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนส่วนใหญ่ ใช้เป็นทางเลือกในการประกอบอาชีพนอกเหนือจาก

เกษตรกรรมและการขายของออนไลน์ คือ การทำงานพาร์ทไทม์ เพื่อเป็นการหารายได้นำมาประกอบเป็นค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันได้

3.2.4 การรับผ้าโหลจากโรงงานมาเย็บที่บ้าน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอีกอาชีพที่ศิลปินหญิงของคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนใช้เป็นทางเลือกในการประกอบอาชีพนอกเหนือจากเกษตรกรรมและการขายของออนไลน์ คือ การรับผ้าโหลจากโรงงานมาเย็บที่บ้าน เพื่อเป็นการหารายได้อีกทางหนึ่งที่นำมาเป็นค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน

3.2.5 การวางแผนด้านการเงิน เนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ COVID-19 ทำให้ทางคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนต้องขาดรายได้ ไม่มีเงินนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวางแผนในการใช้จ่ายเงินอย่างประหยัดและมัธยัสถ์

4. บทบาทของภาครัฐที่เข้าไปช่วยเหลือและเยียวยาคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนจากการแพร่ระบาดของของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ COVID-19 ซึ่งภายหลังการแพร่ระบาดระลอกใหม่ของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ COVID-19 จากการตรวจพบในช่วงกลางเดือนธันวาคม 2563 ส่งผลให้รัฐบาลยังคงมาตรการการป้องกันการแพร่ระบาดไว้ อย่างต่อเนื่อง คณะรัฐมนตรีมีมติขยายระยะเวลาการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในทุกท้องที่ ทั่วราชอาณาจักร เนื่องจากการระบาดของโรคโควิด-19 ในระลอกใหม่นี้ได้แพร่ออกไปภายในประเทศ เป็นวงกว้างและกระจายไปในหลายเขตพื้นที่ทั่วประเทศ จึงจำเป็นต้องดำเนินการเพื่อควบคุมตามมาตรการการป้องกันควบคุมโรคและมาตรการทางสังคมที่เข้มงวดและรวดเร็ว บริหารจัดการตามมาตรการทางสาธารณสุขได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความเชื่อมั่นและความปลอดภัยในชีวิตของประชาชน โดยศูนย์บริหารสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ศบค.) ได้แบ่งเขตพื้นที่เพื่อเฝ้าระวัง ออกเป็น 5 เขตพื้นที่ตามระดับความรุนแรงของการแพร่ระบาด ได้แก่ พื้นที่ควบคุมสูงสุด (สีแดงเข้ม) พื้นที่ ควบคุมสูง (สีแดง) พื้นที่ควบคุม (สีส้ม) พื้นที่เฝ้าระวังสูง (สีเหลือง) และพื้นที่เฝ้าระวัง (สีเขียว) ซึ่งในสถานการณ์การแพร่ระบาดอย่างต่อเนื่องของโรคโควิด-19 ภาคธุรกิจ ผู้ประกอบการและประชาชนได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจอย่างหนัก ทำให้รัฐบาลจำเป็นต้องมีมาตรการและโครงการช่วยเหลือ เยียวยาประชาชนในประเทศ โดยมุ่งลดภาระค่าใช้จ่าย เสริมสภาพคล่อง และช่วยเหลือผู้ใช้แรงงาน เพื่อช่วยแบ่งเบาค่าครองชีพ

และสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิต โดยมาตรการเยียวยาจากภาครัฐได้มุ่งเน้นให้ความช่วยเหลือต่อกลุ่มผู้ประกอบอาชีพอิสระ แรงงานนอกระบบ และเกษตรกรที่ได้รับ ผลกระทบเนื่องจากไม่ได้อยู่ในระบบประกันสังคม รัฐบาลได้มีมาตรการช่วยเหลือต่อภาคครัวเรือนที่ได้รับ ผลกระทบจากโควิด-19 โดยการลดค่าใช้จ่ายด้านสาธารณูปโภค ได้แก่ การลดค่าไฟฟ้าและค่าน้ำประปา และมีมาตรการช่วยเหลือด้านการสื่อสารโดยเพิ่มความเร็วและ ความแรงอินเทอร์เน็ตบ้านและโทรศัพท์มือถือ โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมเป็นเวลา 3 เดือน เพื่อสนับสนุนแนวทางการทำงานจากที่บ้าน ในขณะเดียวกัน รัฐบาลได้มีมาตรการให้ความช่วยเหลือลูกหนี้ที่ได้รับผลกระทบ จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เพื่อช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจภายในประเทศด้วย ตลอดจนมีนโยบายต่างๆ เพื่อช่วยเหลือผู้ประกอบการและเป็นการกระตุ้นระบบเศรษฐกิจ ได้แก่ สนับสนุนและ ช่วยเหลือ การท่องเที่ยว ในโครงการ “เราเที่ยวด้วยกัน” มาตรการอุดหนุนเงินช่วยเหลือในโครงการ “คนละครึ่ง” และมาตรการ “เราชนะ” ที่มอบเงินเยียวยาให้แก่กลุ่มผู้ประกอบอาชีพอิสระ แรงงานนอกระบบ และเกษตรกร ที่ได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจรัฐบาลมีการออกมาตรการควบคุมป้องกัน

ดังนั้นการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ COVID-19 ในประเทศไทยมีการเฝ้าระวังและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการแพร่ระบาดของ COVID-19 ซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐตามรัฐธรรมนูญ เป็นการตอบสนองความต้องการของประชาชนและช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 แต่ยังมีบางส่วนที่ยังมีความต้องการในการขับเคลื่อนอย่างมาก โดยเฉพาะบทบาทของภาครัฐที่เข้าไปช่วยเหลือและเยียวยาคณะหมอลำเรื่องต่อกลอน ซึ่งยังไม่มีมาตรการและนโยบายที่ชัดเจน อันเนื่องมาจากสาเหตุหลักดังต่อไปนี้

4.1 หน่วยงานภาครัฐส่วนใหญ่จะไม่รับรู้ถึงปัญหาของคณะหมอลำเรื่องต่อกลอน ดังผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งกล่าวว่า

“ไม่เคยได้รับทราบเลยว่าทางคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนนั้นได้ประสบปัญหาในสถานการการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรน่า 2019 เนื่องจากทางคณะหมอลำไม่ได้เข้ามาติดต่อโดยตรง”

(บุคลากรของภาครัฐ, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2564)

4.2 ทัศนคติของหน่วยงานภาครัฐที่มีต่ออาชีพหมอลำซึ่งหน่วยงานของภาครัฐยังมองว่าอาชีพหมอลำเป็นอาชีพอิสระไม่ได้มีฐานะเป็นแรงงานหรือลูกจ้าง ดังผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งกล่าวว่า

“อาชีพของหมอลำเป็นอาชีพอิสระไม่ใช่แรงงานหรือลูกจ้าง”

(บุคลากรของภาครัฐ, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2564)

4.3 นโยบายและการวางแผนในการเยียวยาคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนจากทางภาครัฐยังไม่มีความชัดเจนที่แน่นอนดังผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งกล่าวว่า

“ซึ่งทางหน่วยงานของภาครัฐนั้นยังไม่มีนโยบายช่วยเหลือหมอลำแต่มีนโยบายช่วยเหลือประชาชนทั่วไปที่มีความเดือดร้อน สามารถมายื่นขอความช่วยเหลือได้รายละไม่เกิน 2,000 บาท”

(บุคลากรของภาครัฐ, สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2564)

สรุปอภิปรายผล

โคโรนาไวรัส 2019 เป็นไวรัสสายพันธุ์ใหม่ที่ไม่เคยพบมาก่อนมีจุดกำเนิดจากเมืองอู่ฮั่น ประเทศจีน ก่อให้เกิดอาการป่วยระบบทางเดินหายใจ ซึ่งหากรุนแรงมากอาจทำให้ผู้ป่วยเสียชีวิตได้ ปัญหาของโคโรนาไวรัส 2019 นี้ได้ส่งผลกระทบไม่เพียงแต่เรื่องของสุขภาพเพียงอย่างเดียว แต่ก็ยังส่งผลไปยังสังคม เศรษฐกิจ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่ได้รับผลกระทบอย่างหนัก คนในสังคมต้องเปลี่ยนตัวเองในการใช้ชีวิต แต่ถึงอย่างไรก็ตามก็มีบางธุรกิจหรือบางกิจกรรมที่ยังสามารถปรับตัวได้โดยได้นำเอาเทคโนโลยี หรือ สื่อออนไลน์ มาประยุกต์ใช้ เช่น อารียา โตสุข (2564) ศึกษาผลกระทบต่อธุรกิจดนตรีจากการแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ได้ศึกษาถึงเนื้อหาด้านดนตรีในรูปแบบวิถีชีวิตใหม่ โดยการเพิ่มทางเลือกการรับฟังดนตรีในช่องทางใหม่ผ่านช่องทางออนไลน์ ซึ่งเป็นอีกทางเลือกในการนำเสนอเนื้อหาทางดนตรีผ่านสื่อออออนไลน์ แต่ในเรื่องการศึกษาเรื่องของหมอลำกลอนนั้นส่วนใหญ่ จะศึกษาในเรื่องของกลอนลำ บทบาท และการบริหารจัดการ แต่ยังไม่มีการศึกษาเรื่องผลกระทบต่ออาชีพหมอลำเรื่องต่อกลอนในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

ดังนั้นจากงานวิจัยดังกล่าวนั้นเป็นงานวิจัยในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ในขณะนี้ เพราะฉะนั้นงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้ศึกษาและ

ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจึงมีค่อนข้างน้อย ซึ่งสิ่งที่ผู้วิจัยพบว่าแตกต่างจากงานวิจัยอื่นๆนั้น เช่น งานธุรกิจบันเทิงประเภทอื่น ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด19 ไม่สามารถที่จะปรับตัวได้ซึ่งส่วนใหญ่ก็ล้มละลายไป แต่ด้วยจุดแข็งของธุรกิจหมอลำที่ได้นำในเรื่องของสื่อออนไลน์มาประยุกต์ใช้กับธุรกิจหมอลำซึ่งเป็นการแสดงหมอลำผ่านสื่อออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาอารียา โตสุข (2564) ศึกษาผลกระทบต่อธุรกิจดนตรีจากการแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) จึงพอที่เป็นแนวทางให้ทางธุรกิจหมอลำนั้นที่จะพออยู่รอดในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ได้ ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยก่อนหน้า ดังนั้น ถึงแม้ว่างานวิจัยนี้จะเป็นการวิจัยเฉพาะบริบทพื้นที่จังหวัดขอนแก่น แต่ในอนาคตงานวิจัยนี้สามารถที่จะขยายขอบเขตของจังหวัดในรูปแบบอื่นๆของธุรกิจบันเทิงได้

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องผลกระทบต่ออาชีพหมอลำเรื่องต่อกลอนในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) มีขอเสนอแนะการวิจัย 2 ประเด็น ประกอบดวย 1) ขอเสนอแนะต่อภาครัฐ และ 2) ขอเสนอแนะในการวิจัยครั้งตอไป

1) ขอเสนอแนะต่อภาครัฐ คือ รัฐ ควรที่จะเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือเยียวยา และรับรู้ถึงปัญหาของคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนและในขณะเดียวกันอุตสาหกรรมบันเทิงทางทางวัฒนธรรมควรได้รับพิจารณาที่เป็นทางการมากขึ้น แลสุดท้ายรัฐควรจะมีนโยบายออกมาคุ้มครองอาชีพหมอลำอย่างเป็นทางการ

2) ขอเสนอแนะในการวิจัยครั้งตอไป ควรที่จะมีการขยายขอบเขตพื้นที่ในการศึกษาเพราะงานวิจัยนี้ได้ศึกษาเฉพาะจังหวัดขอนแก่น และควรที่จะขยายไปยังการทำวิจัยของธุรกิจบันเทิงในสาขาอื่นเพื่อให้เห็นการเปรียบเทียบลักษณะของผลกระทบที่ได้เกิดขึ้น

อ้างอิง

พิมพ์ลิขิต แก้วหานาม, และกตัญญู แก้วหานาม. (2563). แนวทางการขับเคลื่อนสำนึกความเป็นพลเมืองของประชาชนในเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์จังหวัดกาฬสินธุ์. **วารสารการบริหารปกครอง. 9**(1). 145-167.

พิศณุภงศ์ ศรีศากยวรางกูร. (2560). **การสื่อสารทางการเมืองของหมอลำกลอนในยุครัฐบาลทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี**. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

พิศณุภงศ์ ศรีศากยวรางกูร, และอลงกรณ์ อรรคแสง. (2561). จิตวิญญาณหมอลำกลอนสู่ความเชื่อทางการเมืองของท้องถิ่นอีสาน. **วารสารการเมืองการปกครอง, 8**(2), 71-84.

ศิริชัย ทัพขวา. (2560). **การพัฒนารูปแบบการแสดงหมอลำหมู่เชิงธุรกิจ**. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม

สมาน แสนสุภา. (2564). การบริหารจัดการวงหมอลำ คณะประถมบันเทิงศิลป์. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 12**(1), 37-49.

อุดม บัวศรี. (2528). **วัฒนธรรมไทย**. ขอนแก่น: ภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Dye Thomas R. (1982) Understanding Public Policy. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

การสัมภาษณ์

ธนาวุฒิ คำมี. (2564, 5 มิถุนายน). ศิลปินหมอลำคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์. สัมภาษณ์.

บุญถือ หาญสุริย์. (2564, 5 มิถุนายน). หัวหน้าคณะหมอลำคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์.สัมภาษณ์.

พรพิมล คงตระกูล. (2564, 8 มิถุนายน). วัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น. สัมภาษณ์.

พัฒนชาต ชุมทอง. (2564, 8 มิถุนายน). สวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดขอนแก่น. สัมภาษณ์.

ภักดี พลล้ำ. (2564, 5 มิถุนายน). หัวหน้าคณะหมอลำระเบียบวาทศิลป์. สัมภาษณ์.

ศุภวัฒน์ หนูพริก. (2564, 10 มิถุนายน). พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดขอนแก่น.สัมภาษณ์.

สันติ สิมเสน. (2564, 5 มิถุนายน). หัวหน้าคณะหมอลำประถมบันเทิงศิลป์. สัมภาษณ์.

Translated Thai References

Buasri, U. (1985). **Thai Culture**. Khon Kaen: Department of Humanities. Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University.

Dye Thomas, R. (1982). **Understanding Public Policy**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Kaewhanam, P. and Kaewhanam, K. (2020). Guidelines for Driving Citizenship Awareness of Peoples in Kalasin Municipality, Kalasin Province. **Governance Journal, 9**(1). 145-167.

Saensupha, S. (2018). The Management of Thai Morlum Band "PratomBunterng Slip". **Buriram Rajabhat University, Academic Journal, 12**(1), 37-49.

Srisakayarangkun, P. (2017). **Political communication of Mo Lam Klon during the Thaksin Shinawatra government as Prime Minister**. Mahasarakham University, Mahasarakham.

Srisakayavarangkun, P. and Akkasang, A. (2018). Soul Singer Bolted into the Political Beliefs of the Local ISAN. **Journal of Politics and Governance, 8**(2), 71-84.

Thap Khwao, S. (2017). **The Development of Mo Lam Mu Show Model for Business**. Mahasarakham University, Mahasarakham.

Interview

Chumthong, P. (2021, 8 June). Labor Protection and Welfare in Khon Kaen Province. Interview.

Harnsuriya, B. (1978, 5 June). Head of the Mo Lam, Rattanasin Intathaiyarat . Interview.

Khammee, T. (2021, 5 June). Artist Mo Lam, Rattanasin Intathaiyarat. Interview.

Kongtrakul, P. (2001, 8 June). Culture of Khon Kaen Province. Interview.

Nooprik, S. (2021, 10 June). Social Development and Human Security in Khon Kaen Province. Interview.

Pollum, P. (2021, 5 June). Interview.

Santi Simsen. (1978, 5 June). Head of Mo Lam, Pratom Bunterng Slip. Interview.